

-
Till Kinzel

Divinul răgaz de odihnă*

Atunci când filosofăm, ne străduim să vizăm esențialul unui lucru. De aceea încercăm întotdeauna, atunci când medităm cu privire la oameni, deci și la noi înșine, să înțelegem ceva esențial în legătură cu noi. Aceasta poate să ne ofere repere pentru cunoașterea de sine, deci și pentru călăuzirea propriei vieți. Astfel, nici meditația de vacanță nu trebuie să rămână la indicarea unei dispoziții existențiale, ci trebuie să aibă în atenție o stare de fapt care pur și simplu are relevanță pentru ființa omenească.

Din punct de vedere antropologic și cultural-istoric, se pare că omul nu doar a muncit, ci a avut nevoie întotdeauna și de destindere, de recreere și de sărbătoare – de vacanța cea de toate zilele. Vacanța poate părea cuiva identică unei zile de sărbătoare prelungită, după cum sărbătoarea reprezintă în unele (dacă nu chiar decisive) privințe o formă prescurtată și intensivă de vacanță. Dacă ne gândim bine la ce ar putea însemna a face o vacanță și a participa la sărbători, merită întotdeauna să facem apel la filosofie. Căci oamenii nu sărbătoresc doar așa, fără nici un sens și scop (ar putea oare ocazional să sărbătorească și fără motiv?). Și chiar atunci când ar trebui să avem impresia că e vorba de o sărbătoare fără nici un sens propriu și fără vreo ocazie anumită – tot se va găsi permanent un motiv, chiar unul eronat, pentru care să merite să sărbătorim. În literatura universală găsim descrierea unei asemenea fieste lipsite de sens prin excelență în admirabilul roman al lui F. Scott Fitzgerald, *The Great Gatsby*. Pentru participanții ce nu cunosc intenția secretă a lui Gatsby, sărbătoarea se constituie ca sărbătoare de dragul sărbătorii. Aceasta din urmă ratează sensul propriu, relevant din punct de vedere filosofic, al sărbătorii. Ca să înțelegem cel puțin parțial ce se întâmplă de fapt cu sărbătorile (și, în prelungirea acestora, cu vacanța), să ne fie permisă referința la doi gânditori care au adus ceva consistent la tema noastră. Primul dintre aceștia nu e altul decât Platon, cel care în Legile formulează gândul potrivit căruia zeii, mânați de compasiune față de oameni, au instituit sărbătorile și le-au hărăzit acestora drept răgaz de odihnă de la muncă (*Nomoi*, 653 c7-d5). Sărbătorile sunt prin urmare ceva zeiesc – mai întâi deoarece sărbătoarea este ținută în cinstea zeilor sau a Zeului, dar și pentru că actul de a sărbători are el însuși ceva zeiesc. Și asta deoarece – o știm din antropologie – în spațiul festiv omul nu numai că se ridică deasupra grijilor presante ale cotidianului, ci realizează astfel și o parte importantă a naturii sale. Sărbătorile serveau, așa cum continuă Platon, și ca să readucă educația (*paideia*), prin faptul de a fi împreună cu zeii, la situația ei primordială, ordonată. Căci oamenii ar fi deviat, s-ar fi abătut, în decursul vieții, de la educația cea justă. Prin sărbătoarea cu frumoase cântece și dansuri, însă, aceștia ar întări în ei înșiși dispoziția pentru frumos. E apanajul virtuții faptul de a simți bucurie în fața frumosului și indispoziție în fața dezagreabilului.

Filosoful german Josef Pieper (1904-1997), căruia îi datorăm o frumoasă teorie asupra sărbătorii, sub titlul *Zustimmung zur Welt*, s-a referit într-un mic text, "Răgazul de odihnă dăruit de Zeu: muncă – timp liber – duminică – sărbătoare", la această relație și a amintit profunzimea teologico-antropologică a cuvintelor lui Platon mai sus pomenite. Sărbătoarea este importantă tocmai pentru că ea însăși este o amintire vie și prezintă a faptului că omul trăiește pentru ceva mai mult decât pentru muncă și pentru strădaniile existenței. Vacanța și sărbătorile sunt astfel expresia faptului că omul trebuie să fie pe de o parte activ – în munca ce-i face cu putință viața, a sa și a familiei sale. Pe de altă parte însă, omul trebuie să poată "să-și lase sufletul să călătorească", în activitatea contemplativă. Căci, după cum spune

Aristotel, suntem activi tocmai ca să avem timp liber. Această capacitate arată că omul poate să înceapă ceva de la sine, că poate să reziste singur cu sine, că nu suferă – ca să vorbim ca Platon – de boala sufletească a preocupărilor multiple, care lasă fără respiro până și organizarea timpului liber. Pe scurt, că el a început să dezvolte în sine mai mult sau mai puțin dispoziția către filosofare. Fantoma plictisului, atât de amenințătoare în viața de zi cu zi a omului modern, rămâne excomunicată dacă individul reușește să-și cultive astfel timpul liber, încât acesta să devină pentru el trăire a fericirii – "fericirea contemplării" (titlul unei alte cărți a lui J. Pieper, despre care nu știu dacă a apărut în traducere românească) este culmea pentru care vacanța poate constitui o condiție necesară. Vacanța ne reamintește așadar că timpul liber este în fapt unul din fundamentele Occidentului. Dacă Occidentul ar pierde conștiința acestui fapt, el ar renunța la propriul lui, deoarece ar sacrifica imaginea umană făurită de milenii, cu a sa demnitate a vieții spirituale, fie indiferenței, fie terorii economicului. Filosofului îi este proprie vacanța, cea pe care el ar trebui să o petreacă atunci când și din punct de vedere exterior devine liber să se concentreze asupra activității contemplative. Gândirea este pentru filosof o necesitate existențială, interioară, însă filosoful nu trebuie să fie constrâns să gândească. Răul cel mai mare pentru el ar fi vacanța luată de la filosofare, căci libertatea lui se împlinește în modelarea sufletului prin iubirea de înțelepciune.

Traducere de **Iulian Vamanu**